

ANDRZEJ DERDZIUK OFMCap
Lublin

ŻYCIE KONSEKROWANE W ŚWIETLE IX ZWYCZAJNEGO ZGROMADZENIA SYNODU BISKUPÓW

W ostatnim okresie obserwuje się wzmożony wzrost zainteresowania teologów problematyką życia konsekrowanego. Wpłynęło na to niewątpliwie wydanie IX Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów poświęconego życiu konsekrowanemu i jego misji w Kościele i świecie. Kard. Basil Hume przemawiając w auli synodalnej stwierdził, że celem Synodu było „przyczynić się do tego, by cały Kościół, a zwłaszcza jego pasterze, zrozumieli, docenili i przyjęli życie konsekrowane, w takim kształcie, jakiego pragnął Ojciec i wzbudził Duch”¹ Inną przyczyną większego zainteresowania teologią życia konsekrowanego jest narastanie pytania o tożsamość wielu zastępów zakonników i zakonnice, którzy w konfrontacji ze zmieniającymi się warunkami, w jakich przyszło im żyć i pracować podejmują różne formy przystosowanej odnowy. Ponadto rozwój wielu ruchów kościelnych mających charakter wspólnot modlitewnych, formacyjnych i apostołskich powoduje konieczność określenia wzajemnych relacji życia konsekrowanego do tych nowych ruchów.

Przedmiotem niniejszego artykułu będzie zarysowanie teologii życia konsekrowanego w świetle IX Synodu Biskupów. Należy zwrócić uwagę na nowość sposobu podejmowania tej problematyki przez Synod w ramach ujmowania Kościoła w triadzie „misterium, communio, missio” Zostanie też omówione stosowanie nowej terminologii głębiej ujmującej rzeczywistość życia poświęconego Bogu. W istniejącym obecnie pewnym zamieszaniu dotyczącym istoty i celowości życia konsekrowanego warto prześledzić wypowiedzi Ojca Świętego Jana Pawła II, który mówił o życiu konsekrowanym podczas audiencji generalnych w trakcie trwania Synodu i kontynuował ten temat w następnych miesiącach. Nauczanie papieskie związane jest integralnie z dyskusją synodalną. Jan

¹ *Życie konsekrowane i jego misja w Kościele i świecie. Relatio ante disceptationem.* „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 16.

Paweł II przypomina, że życie konsekrowane należy do podstawowych działań eklezjologii², ma znaczenie dla całego Kościoła i winno stać się przedmiotem pogłębionej refleksji. Papież podejmuje tę problematykę pragnąc lepiej wyjaśnić kwestię konsekracji całego Ludu Bożego. Życie konsekrowane przez swój wymiar profetyczny ma bowiem w Kościele duże znaczenie teologiczne i duchowe.

I. PRZYGOTOWANIE I PRZEBIEG SYNODU

Synod Biskupów poświęcony życiu konsekrowanemu i jego misji w Kościele i świecie został zapowiedziany przez Jana Pawła II 17 stycznia 1992 r. Zamierzeniem Ojca Świętego było zapewnienie kontynuacji refleksji teologicznej nad różnymi aspektami soborowej nauki o Kościele³. Po odbytych wcześniej Synodach mających za temat rodzinę chrześcijańską (1980), życie świeckich (1987) oraz posługę kapłanów (1990) podjęto kolejny temat ważny dla całego Kościoła. Miało to służyć zastanowieniu się nad tożsamością i miejscem osób konsekrowanych w Kościele i świecie oraz dać osobom konsekrowanym nowy impuls do odnowienia swego zapału w służbie Ewangelii⁴.

Prace przygotowawcze obejmowały opracowanie dokumentu wstępnego, tzw. *Lineamenta*, który został opublikowany 20 listopada 1992 r. Z uwag nadesłanych przez Konferencje Episkopatu, wydziały teologiczne, instytuty zakonne oraz wiernych świeckich powstał dokument roboczy Synodu, tzw. *Instrumentum laboris*, wydany drukiem 20 czerwca 1994 r. w ośmiu językach. Tenże dokument „zgodnie ze swoją naturą pragnie dostarczyć argumentów do debaty synodalnej i ma zamiar zobrazować, uściślić i pogłębić te punkty widzenia w świetle odpowiedzi, mając na uwadze czy to złożoność życia konsekrowanego, czy też jego rzeczywistość powszechną, czy wreszcie cel pastoralny właściwy synodowi”⁵.

Instrumentum laboris ma charakter eklektyczny i raczej rysuje panoramę socjologiczną i teologiczną współczesnej refleksji nad życiem konsekrowanym, nie przedstawiając zwartego wykładu teologicznego. Unikając dogmatyzowania jednej perspektywy teologicznej przyjęto jednak klucz teologiczny w postaci

² *Życie konsekrowane w Kościele*. Kat. 28.09.1994 r. „L'Osservatore Romano” (pol.) 15:1994 nr 12 s. 39.

³ *Wielkie bogactwo Kościoła. Homilia na rozpoczęcie Synodu*. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 12.

⁴ Por. H u m e. *Życie konsekrowane* s. 17.

⁵ Synod Biskupów. IX Zgromadzenie Zwyczajne. *Życie zakonne i jego postannictwo w Kościele i świecie. Instrumentum laboris*. Watykan 1994 s. 6-7.

dwoistości charyzmatu i naśladowania w perspektywie historyczno-teologicznej⁶ Akcentowano aspekt chrystologiczny, pneumatologiczny, eklezjalny i teologiczny.

Obrady Synodu toczyły się w dniach 2-29 października 1994 r. w Rzymie. Przewodniczyli mu, z delegacji papieskiej kard. Eduardo Martinez Somalo, prefekt Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego oraz kardynałowie John O'Connor i Edward Bede Clancy. Ojciec Święty otworzył Synod i brał udział w kongregacjach generalnych. Funkcja relatora generalnego Synodu przygotowującego wprowadzenie do obrad *Relatio ante disceptationem* została powierzona kard. Basilemu Hume'owi. W pracach Synodu uczestniczyło 348 osób. Większość to Ojcowie Synodalni mający prawo głosu. Byli wśród nich przede wszystkim biskupi, ale też kapłani zakonni, przedstawiciele Unii Przełożonych Generalnych. Drugą grupę stanowili audytorzy i audytorki, najczęściej zakonnicy i zakonnice. W synodzie brali też udział eksperci. Była też obecna dziewięcioosobowa grupa audytorów reprezentująca wspólnoty zakonne innych Kościołów chrześcijańskich⁷

W pierwszej fazie Synodu, 3-14 października, odbywały się sesje plenarne, podczas których po relacjach toczyła się dyskusja. W drugim etapie uczestnicy pracowali w 14 grupach językowych (4 angielskie, 3 francuskie, 3 hiszpańskie, 2 włoskie, 1 niemiecka i łacińska) pogłębiając kwestie poruszone już wcześniej. Po przedstawieniu raportów z tych dyskusji uczestnicy Synodu na spotkaniach plenarnych wypracowywali tekst orędzia Synodu do Ludu Bożego oraz tzw. *Propositiones*, czyli owoc refleksji Synodu jako propozycję myśli do dokumentu papieskiego.

II. WYMIAR TRYNITARNY POWOŁANIA DO ŻYCIA KONSEKROWANEGO

W rozważaniu problematyki życia konsekrowanego na pierwszym planie jawi się tajemniczy plan Boga powołującego do istnienia tę formę życia i obdarzającego specyficznym charyzmatem poszczególne osoby. Bóg objawiając swoją miłość zaprasza człowieka do wielkodusznej odpowiedzi angażującej całe życie. Wzorem najdoskonalszej odpowiedzi jest Syn Boży, który „stając się posłuszny aż do śmierci” (Flp 2,8) doskonale wypełnił wolę Ojca. On też zaprasza do pójścia za Nim mężczyźni i kobiety, by jako kolejne pokolenia Jego uczniów

⁶ J. L. de la V e g a. *Ostatni Synod Biskupów a teologia życia konsekrowanego*. „Homo Dei” 64:1995 nr 1 s. 5.

⁷ Por. Cz. D r ą ż e k. *W duchu chrześcijańskiej odnowy*. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 13.

realizowały odwieczny plan Ojca. Jezus Chrystus, twórca rad ewangelicznych jest w tym sensie założycielem życia zakonnego⁸ Jan Paweł II podczas audyencji generalnej 12 października 1994 r. stwierdził: „jest prawdą, że Jezus nie założył bezpośrednio żadnej ze wspólnot zakonnych, które stopniowo powstawały w Kościele, ani też nie określił żadnych konkretnych form życia konsekrowanego. Pragnął jednak i ustanowił stan życia konsekrowanego jako ogólną wartość oraz jego istotne elementy”⁹

Istota życia konsekrowanego przejawia się w powołaniu, konsekracji i posłannictwie na wzór Chrystusa, aby „w wierności Ewangelii najbardziej charakterystyczne cechy życia Jezusa dziewiczego, ubogiego i posłusznego oraz niezgłębione bogactwa Jego Tajemnicy stały się obecne w świecie i pociągnęły wszystkich ku Królestwu Bożemu”¹⁰. *Sequela* i *imitatio Christi* stały się podstawowymi kategoriami skłaniającymi pierwszych anachoretów i mnichów do poświęcenia swego życia Bogu. W ciągu wieków historii Kościoła to pójście za Chrystusem i naśladowanie Go przybierało różne formy uwydatniając różne aspekty życia Zbawiciela ze szczególnym odniesieniem do potrzeb i uwarunkowań kulturowych czasu. Miłość Chrystusa, której niczego nie można przeciwstawić¹¹ motywuje porzucenie wszystkiego i uzasadnia poświęcenie dla Kościoła. Rady ewangeliczne jako konkretyzacja wymagań naśladowania Chrystusa zmierzają do takiego ukształtowania serca i woli osób konsekrowanych, by Kościół coraz bardziej „ukazywał światu Chrystusa – bądź to oddającego się kontemplacji na górze, bądź zwiastującego rzeszom Królestwo Boże, bądź uzdrawiającego chorych i ułomnych, a grzeszników nawracającego do cnoty, bądź błogosławiącego dzieciom i dobrze czyniącego wszystkim, a zawsze posłusznego woli Ojca” (KK 46). Rady ewangeliczne stanowią radykalne środki uzdrowienia stosunku człowieka do świata i jako udział w wyniszczeniu Chrystusa stają się skuteczną pomocą w przewyciężaniu pożądliwości ciała i oczu oraz pychy tego życia (1 J 2, 16)¹².

Konstytucja soborowa przypomina, że Kościół nie tylko otrzymał od swego Pana rady ewangeliczne, ale też cieszy się Jego łaską umożliwiającą ustawiczne ich zachowanie (KK 43). Samo życie zakonne jest rozumiane jako dar Boży wyrażający się w wielości i różnorodności darów duchowych lub charyzmatów

⁸ Por. J. R. B a r. *Rozwój życia zakonnego. Rys historyczno-prawny*. W: *Apostolskie postannictwo zakonów*. Red. L. Balter. Poznań 1987 s. 13.

⁹ *Wola Chrystusa fundamentem życia konsekrowanego*. „L'Osservatore Romano” (pol.) 15:1994 nr 12 s. 42.

¹⁰ *Instrumentum laboris* nr 1.

¹¹ „Christo nihil omnino praeponere” (Św. B e n e d y k t. *Reguła* 4, 21).

¹² Por. J a n P a w e ł II. Adhortacja apostolska o konsekracji zakonnej w świetle Tajemnicy Odkupienia *Redemptionis donum*. Watykan 1984 nr 9.

udzielonych osobom i wspólnotom¹³. Chrystus „patrzac z miłością” (por. Mt 19, 21) na powołanego pragnie mu towarzyszyć przez całe życie. Trwanie w Chrystusie jest warunkiem wytrwania w powołaniu i jego owocności.

To trwanie jest możliwe dzięki Duchowi Świętemu. Życie konsekrowane jako rzeczywistość charyzmatyczna domaga się zatem wsłuchiwania się w Ducha Świętego, który działa w sercu powołanego i prowadzi go przez pośrednictwo Kościoła, zatwierdzającego tę formę życia konsekrowanego. *Instrumentum laboris* przypomina, że „Duchowi Świętemu przypisuje się dar wzbudzania – przez mężczyzn i kobiety prawdziwie »duchowe« – charyzmatów duchowości i apostołatu, wyposażonych w zdolność tworzenia i gotowość odpowiadającą potrzebom czasu”¹⁴

Życie konsekrowane jest rzeczywistością posiadającą odniesienie do Tajemnicy Trójcy Świętej¹⁵. Ma ono swój początek w dziele stworzenia, przez które człowiek przyjmuje swoje człowieczeństwo jako dar, otrzymywany i mający być dawany¹⁶. W świetle wiary człowiek odkrywa tajemniczy plan Boga jako projekt życia przyjmujący kształt powołania. Bezpośrednim punktem odniesienia w realizacji powołania jest Jezus Chrystus jako żywa osoba. Duch Święty przypomina to, co Jezus uczynił i powiedział, i sprawia, że tajemnica Odkupienia przenika świadomość, serce i wolę człowieka. Osoby konsekrowane będąc owocem i zapowiedzią wspólnoty trynitarnej Ojca, Syna i Ducha Świętego są zarazem wezwane do przejrzystego świadectwa tej „communio”. Trynitarne pogłębienie refleksji nad życiem konsekrowanym, chyba jednak zbyt mało zaakcentowane w refleksji synodalnej¹⁷, stanowi warunek skutecznego odnowienia tożsamości zakonników. Dokument Kongregacji poświęcony życiu braterskiemu przypomina, że „nie można zrozumieć wspólnoty zakonnej, jeśli się nie przyjmuje, że jest ona darem Bożym, tajemnicą zakorzenioną w samym sercu Trójcy Świętej i uświęcającej, która czyni z niej część tajemnicy Kościoła dla życia

¹³ Por. T o m a s z z A k w i n u. *Summa theologiae* II-II q. 103 a.2.

¹⁴ *Instrumentum laboris* nr 45.

¹⁵ „Życie konsekrowane ukazuje się w pełnym świetle tajemnicy Kościoła, która wytryska z Trójcy, w komunii z Bogiem i ludzkością, w posłannictwie, będącym objawieniem i przekazywaniem się Trójcy dla zbawienia świata. Istotnie, życie konsekrowane, które uczestniczy w sakramentalnej naturze Ludu Bożego, ma swoje Źródło w powołaniu pochodzącym od Ojca, w naśladowaniu Chrystusa i w przyłgnięciu do Jego miłości, w konsekracji Ducha” (*Instrumentum laboris* nr 40).

¹⁶ Por. Jan Paweł II. *Redemptionis donum* nr 6.

¹⁷ W wypowiedziach uczestników Synodu zamieszczonych w polskim wydaniu „L'Osservatore Romano” ujmowanie życia konsekrowanego w odniesieniu do tajemnicy Trójcy nie występuje. Związane to jest z faktem, że w polskim wydaniu dokonano wyboru wypowiedzi ograniczając się do ujęć bardziej pragmatycznych niż teologicznych. Por. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 25-42.

świata”¹⁸ Odniesienie do tajemnicy Trójcy pozwala lepiej zrozumieć konsekrację oraz powołanie do uczestnictwa w misterium, komunii i misji osób konsekrowanych.

III. EKLEZJALNY RYS TEOLOGII ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Innym rysem odnowionej teologii życia konsekrowanego jest jej ścisłe połączenie z eklezjologią. Zagadnienie to bardzo szeroko podejmowane w czasie dyskusji synodalnej jest aktualne ze względu na konieczność przyjęcia i pogłębienia myśli Soboru Watykańskiego II kreślącego odnowioną wizję Kościoła oraz akcentującego powszechne powołanie do świętości. Dodatkowym uzasadnieniem aktualnego podejmowania tej kwestii są niepokojące przypadki „paralelnego magisterium” i „paralelizmu w duszpasterstwie” niektórych instytutów¹⁹

Instrumentum laboris Synodu ukazuje życie konsekrowane w relacji do Kościoła pojętego jako „misterium, communio i missio” Poszczególne rozdziały obejmują rozważania na następujące tematy: „życie konsekrowane w tajemnicy Chrystusa i Kościoła” (II), „życie konsekrowane w komunii kościelnej” (III) oraz „życie konsekrowane w misji Kościoła dla świata” (IV). W eklezjalnej wizji życia konsekrowanego łatwiej można precyzyjnie określić istotę konsekracji, sakramentalny wymiar życia konsekrowanego oraz relacje do innych powołań w Kościele. W wyjaśnianiu tych zagadnień zauważa się pragmatyczne wychodzenie od ukazania aktualnej roli instytutów życia konsekrowanego w Kościele i ich różnorodnych form zaangażowania będących nieodzownym elementem działania Kościoła jako instytucji. Mniej nacisku kładzie się natomiast na systematyczno-teologiczne rozważania na temat miejsca i roli osób konsekrowanych w esencjalnej strukturze Kościoła²⁰. Także podczas obrad Synodu nie było wiele głosów o charakterze teologicznym. Ojcowie zwracali uwagę na aspekt pastoralny, ukazujący rolę zakonów w Kościele i aktualne ich zadania w dziedzinie odnowy życia i apostołatu²¹.

By mówić o teologii życia konsekrowanego, konieczne jest zatem przejście od spojrzenia funkcjonalnego i egzystencjalnego do traktowania rzeczywistości

¹⁸ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. *Życie braterskie we wspólnotcie*. „Congregavit nos in unum” Watykan 1994 nr 8.

¹⁹ Por. D. Castrillóon Hoyos. *We wspólnotcie Kościoła*. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr. 1 s. 27.

²⁰ F. C o u r t h. *Dyspozycyjne naśladowanie Chrystusa. Dogmatyczno-eklezjologiczne rozważania nad podstawami i sensem życia zakonnego*. W: *Apostolskie postannictwo* s. 161.

²¹ De la V e g a, jw. s. 4.

tego życia jako czegoś, co „należy nienaruszalnie do życia i świętości Kościoła” (KK 44). Jan Paweł II nazywa życie konsekrowane „szczególnie wzniosłą, bogatą i wymagającą wysiłku formą urzeczywistniania zobowiązań wynikających z chrztu na drodze niezwyklej miłości, której towarzyszy dążenie do doskonałości i świętości”²².

IV FORMY INSTYTUCJONALNE ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Obecnie na oznaczenie rzeczywistości życia poświęconego Bogu używa się szerszego pojęcia „życie konsekrowane”. W orędziu Synodu zwraca się uwagę na rozróżnienie między „życiem konsekrowanym” jako takim, ujmowanym w jego wymiarze teologicznym, a „formami instytucjonalnymi”, jakie ono przyjmowało w historii. Jako rzeczywistość ma ono zapewnione przetrwanie, bowiem nie może go zabraknąć w Kościele. Formy instytucjonalne nie są natomiast wieczne²³. Życie konsekrowane – jest według nauczania Kościoła – „trwałą formą życia, w której wierni pod działaniem Ducha Świętego naśladowując dokładniej Chrystusa, oddają się całkowicie umiłowaniem nade wszystko Bogu, ażeby – poświęceni z nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata – osiągnąć doskonałą miłość w służbie Królestwa Bożego i, stawszy się w Kościele wyraźnym znakiem, zapowiadać niebieską chwałę”²⁴. Życie konsekrowane jest stanem, do którego wchodzi się przez profesję rad ewangelicznych. Nie jest to stan pośredni pomiędzy stanem duchownym i świeckim. Bóg powołuje niektórych chrześcijan, aby niezależnie od tego czy są duchownymi czy świeckimi korzystali w życiu Kościoła ze szczególnego daru charyzmatycznego i na swój sposób byli pomocni w jego zbawczym posłannictwie (KK 43).

Wśród instytucji życia konsekrowanego wyróżnia się instytucje zakonne i instytucje świeckie. Instytut zakonny jest wspólnotą, której członkowie składając śluby żyją we wspólnotach²⁵. Wśród instytucji zakonnych jedne są nastawione bardziej na modlitwę i kontemplację, inne na życie apostoelskie lub prowadzenie dzieł charytatywnych. Akcentowanie jednego nie może uwalniać od drugiego. Tak więc zakonnicy z instytucji kontemplacyjnych podejmują odpo-

²² *Życie konsekrowane w Kościele* s. 39.

²³ Por. *Orędzie Ojców Synodu do Ludu Bożego* (rozdz. II). „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 44.

²⁴ KPK kan. 573 § 1.

²⁵ Por. KPK kan. 607 § 2.

wiedzialność apostołską, a instytuty oddane apostołstwu nie mogą zapominać o modlitwie²⁶.

Instytuty świeckie realizują swoje powołanie dążenia do doskonałej miłości i przyczyniania się do uświęcenia świata niejako od wewnątrz. Członkowie tych instytutów żyją w świecie składając jednak profesję rad ewangelicznych²⁷. Do form życia konsekrowanego zalicza się także życie pustelnicze, w którym wier- ni odsuwają się od świata i w modlitwie oraz pokucie prowadzą życie oddane Bogu. Pustelnicy mogą składać śluby wobec biskupa diecezjalnego²⁸. Inną formą poświęcenia się Bogu jest stan dziewic. Zostają one poświęcone Bogu przez biskupa w specjalnym obrzędzie liturgicznym wyrażającym ich zaślubiny z Chrystusem oraz przeznaczenie na służbę Kościołowi²⁹. *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że „życie zakonne różni się od innych form życia konsekrowanego przez swój aspekt kultowy, publiczną profesję rad ewangelicznych, życie braterskie prowadzone we wspólnocie oraz świadectwo dawane zjednoczeniu z Chrystusem i Kościołem”³⁰.

Obok form życia konsekrowanego istnieją stowarzyszenia życia apostoł- skiego, których członkowie – bez ślubów zakonnych – realizują cel apostołski stowarzyszenia i prowadzą życie braterskie we wspólnocie, zachowując własny sposób życia określony w konstytucjach, przez co dążą do doskonałości. Jest to też pewna forma konsekracji³¹. Charakterystyczną cechą czasów obecnych jest powstawanie licznych zrzeszeń i ruchów kościelnych, w których wierni odnajdują duchową przestrzeń do realizacji swego powołania chrześcijańskiego i skuteczniejszego oddziaływania ewangelizacyjnego.

Wszystkie te instytuty, stowarzyszenia i ruchy tworzą jedną wspólnotę ucz- niów Chrystusa zgromadzoną w Kościele. Rzeczą niezmiernie ważną jest ich świadomość eklezjalna i zdecydowana wola uczestnictwa w życiu całego Koś- cioła. Jan Paweł II określił trzy wyznaczniki wspólne wszystkim formom życia konsekrowanego. Są to: „charyzmatyczna żywotność, pragnienie świadczenia o przynależności do Ludu Bożego oraz konieczność jedności osób konsekrowa- nych ze świeckimi i kapłanami”³².

²⁶ J a n P a w e ł II. *Praktyka modlitwy w życiu konsekrowanym* (Kat. 05.01.1995 r.). „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 3 s. 55-56.

²⁷ KPK kan. 710.

²⁸ Por. *Instrumentum laboris* 35; KKK 920-921.

²⁹ Por. KKK 922-924; KPK kan. 604 § 1.

³⁰ KKK 925.

³¹ Por. J a n P a w e ł II. *Formy życia konsekrowanego w czasach współczesnych* (Kat. 05.10.1994 r.). „L'Osservatore Romano” (pol.) 15:1994 nr 12 s. 41.

³² Tamże.

V. KONSEKRACJA RAD EWANGELICZNYCH

By lepiej zrozumieć istotę życia konsekrowanego należy pogłębić rozumienie samego pojęcia konsekracji. Przez konsekrację rozumie się oddanie swego życia na służbę Bogu dla dobra Kościoła³³. Chodzi tu o poświęcenie się całkowite, płynące z motywu umiłowania Boga nade wszystko (por. KK 44). To oddanie dokonuje się przez profesję rad ewangelicznych, w którym to akcie spotyka się działanie Boga i odpowiedź człowieka³⁴. Śluby są wyrazem przymierza, jakie człowiek zawiera z Bogiem odpowiadając na Jego dar – wezwanie³⁵. Wysiłek ludzki nie jest pierwszoplanowy, lecz jest odpowiedzią na łaskę, przez którą Chrystus przyjmując na własność osobę konsekruje ją³⁶. Chrystus rozpoczynający swoje uświęcające działanie podczas chrztu budzi w człowieku potrzebę udzielenia odpowiedzi i sam wspomaga jej realizację, obdarzając ją „zdolnościami wyższego rzędu”³⁷. To znacząco wspomaga rozwój osobowości człowieka, nadając mu nowy wymiar (por. KK 46).

Konsekracja zakonna jest „darem Odkupienia”, zakłada świadome przyjęcie łaski ofiarowanej przez Chrystusa w Tajemnicy Paschalnej. Jednocześnie to przyjęcie tak angażuje osobę konsekrowaną, że jej życie staje się ukryte z Chrystusem w Bogu. Przez chrzest zanurzona już w Chrystusie, przyjmuje w pełni konsekwencje tego faktu przez prowadzenie nowego życia będącego jednocześnie: uczestnictwem w Chrystusowej śmierci – przez dar sakramentu i osobiste wyrzeczenie, złączeniem z Nim w miłości oraz uświęceniem w prawdzie przez Ducha. Uczestnictwo w Tajemnicy Paschalnej zawiera się przede wszystkim w wymiarze teologicznym i sakramentalnym, ma jednak swoje odniesienie ascetyczne przez „śmierć starego człowieka” i „tracenie życia” (Mt 10, 39)³⁸.

Konsekrację dokonującą się przez ślubowanie rad ewangelicznych rozumie się niekiedy jako swoisty „drugi chrzest”³⁹. Jan Paweł II stwierdza w *Redemp-*

³³ „Całe bowiem swoje życie oddali na służbę Bogu, co stanowi jakąś szczególną konsekrację, która korzeniami sięga głęboko w konsekrację chrztu i pełniej ją wyraża” (Sobór Watykański II. Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis* nr 5); por. KKK 931.

³⁴ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Wskazania dotyczące formacji w instytutach zakonnych *Potissimum institutioni*. Watykan 1990 nr 10.

³⁵ Ł. M o r e i r a N e v e s. *Życie zakonne widzialnym znakiem miłości Jezusa do ludzi*. W: *Apostolskie postannictwo* s. 238.

³⁶ Por. J a n P a w e ł II. *Wymiary życia konsekrowanego* (Kat. 26.10.1994 r.). „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 57.

³⁷ Tamże.

³⁸ Por. J a n P a w e ł II. *List do wszystkich osób konsekrowanych we wspólnotach zakonnych oraz instytutach świeckich z okazji Roku Maryjnego*. Watykan 1988 s. 9-11.

³⁹ J a n P a w e ł II. *Wymiary życia konsekrowanego* s. 57.

tionis donum: „Profesja zakonna – zakorzeniona na sakramentalnym podłożu chrztu – jest nowym zanurzeniem w śmierć Chrystusa: nowym – poprzez świadomość i wybór, nowym – poprzez miłość i powołanie, nowym – przez nieustanne nawrócenie”⁴⁰

Właściwe określenie relacji profesji i chrztu nie sprowadza się tylko do ukazania profesji jako konsekwencji chrztu. Życie konsekrowane mające za cel osiągnięcie szczytu miłości przez zachowywanie rad ewangelicznych jest wypełnieniem zobowiązania przyjmowanego przez chrzest, do miłowania Boga z całego serca. Zachodzi jednak coś istotnie nowego, to jest głębsza konsekracja na służbę Bogu ze szczególnego tytułu (KK 44). Ojciec Święty przypomina, że ta nowa konsekracja nie może być uważana za „implikację lub konsekwencję chrztu. Chrzest nie musi prowadzić do celibatu i wyrzeczenia się dóbr materialnych w duchu rad ewangelicznych. Natomiast w konsekracji zakonnej dochodzi do głosu powołanie do szczególnego rodzaju życia, któremu towarzyszy niepowtarzalny dar charyzmatu”⁴¹

Wy tłumaczeniem jest suwerenny i darmowy dar Boga w sposób wolny wybierającego, powołującego i wskazującego drogę, związaną z konsekracją chrzcielną, ale od niej różną. Konsekracja zakonna jest rozwinięciem obdarowania sakramentalnego przyjmującym charakter charyzmatu udzielanego niektórym dla dobra całości. Profesja rad ewangelicznych stawiając wymóg pełniejszej przynależności do Chrystusa pomnaża duchowe owoce sakramentów bierzmowania i kapłaństwa w celu wzrostu świętości Kościoła. Zawsze jednak chodzi tu o odwzorowanie i uobecnienie tego, co jest już dokonane przez Chrystusa, w myśl słów św. Pawła „w moim ciele dopełniam braki udręk Chrystusa” (Kol 1, 24).

W każdej formie konsekracji płynącej bądź to z sakramentu, bądź z profesji rad ewangelicznych można dostrzec cztery wzajemnie przenikające się elementy. Dwa pierwsze dotyczą zbawczego dialogu między Bogiem a człowiekiem. Kolejne dwa odnoszą się do sposobu życia i podejmowanej misji. Konsekracja boska jest związana z Bożym powołaniem i działaniem potwierdzonym przez kościelny obrzęd profesji. Konsekracja osobista obejmuje odpowiedź powołanego rozpoznającego dar i przyjmującego go. Konsekracja obiektywna jest to stan życia jako konsekwencja dokonanego wyboru. Konsekracja funkcjonalna oznacza *munus*, czyli miejsce, funkcję lub misję w Kościele⁴².

⁴⁰ *Redemptionis donum* nr 7.

⁴¹ J a n P a w e ł II. *Wymiary życia konsekrowanego* s. 58.

⁴² H u m e. *Życie konsekrowane* s. 19.

VI. SAKRAMENTALNY WYMIAR ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Prezentując teologię życia konsekrowanego należy też wspomnieć o sakramentalnym wymiarze życia zakonnego, któremu swoją uwagę poświęcali Ojcowie Synodu. Sobór Watykański II stwierdzając, że „Kościół jest w Chrystusie niejako sakramentem” (KK 1), pragnie przez to wyrazić ubogacenie i zarazem wezwanie Ludu Bożego, który przez swego Pana został wyposażony w moc przekazywania darów duchowych, a jednocześnie powołany do tego, by jako pierwszy z nich korzystał. Osoby konsekrowane nie uczestnicząc w posłudze hierarchicznej i sakramentalnej otrzymują jednak w Kościele środki i drogę uświęcenia i przez jej podjęcie stają się dla innych wiernych czytelnym znakiem Zmartwychwstałego Pana⁴³. Ojcowie Synodu przypominają, „jeżeli Kościół jest »sakramentem« zbawienia, to znaczy, że różne formy życia konsekrowanego objawiają w sposób konkretny i widzialny niewyczerpane bogactwo jego sakramentalności i w ten sposób ukazują wiernym i światu, że wszystkie ludzkie potrzeby są bliskie Sercu Chrystusa. Każda forma życia konsekrowanego jest dla świata widzialnym znakiem tajemnicy zbawienia”⁴⁴. W orędziu końcowym zachęca się do uczenia się dostrzegania tej sakramentalności Kościoła w różnych przejawach, podjętego przez osoby konsekrowane, naśladowania Chrystusa.

Kościół jest powszechnym sakramentem zbawienia na mocy dokonującej się w nim nieustannie ofiary zbawczej Chrystusa przynaglającej wiernych do składania duchowych ofiar⁴⁵. Wierni ofiarujący przez profesję rad ewangelicznych siebie samych Bogu na całopalną ofiarę w sposób bardzo czytelny urzeczywistniają tę prawdę. Zarazem trzeba jednak stwierdzić, że ta sakramentalność jest „skuteczna”, to jest przynosi prawdziwe owoce, jeżeli umacnia się Eucharystią, czerpiąc z niej siłę i sens⁴⁶.

W soborowym rozumieniu sakramentalności Kościoła akcentuje się podwójna jedność realizowana przez wierzących na ziemi: jedność człowieka z Bogiem oraz wzajemna jedność między ludźmi (KDK 42). Osoby konsekrowane przyjmujące wezwanie do większej miłości do Boga i zachowujące życie w braterskiej czy siostrzanej wspólnotcie stają się uczestnikami i świadkami tej sakramentalności. „W Kościele-komunii, będącym obrazem Trójcy, życie konsekro-

⁴³ Por. tamże.

⁴⁴ *Orędzie II*.

⁴⁵ L. B a l t e r. *Sakramentalna struktura życia zakonnego*. W: *Apostolskie postannictwo* s. 222.

⁴⁶ J. A. N o w a k. *Osoba konsekrowana*. T. 1. *Ślub ubóstwa*. Lublin 1992 s. 22.

wane jawi się jako widzialne, prorocze wezwanie do komunii, którą cały Kościół winien żyć już teraz, zarazem dążąc do niej jako do ostatecznego celu”⁴⁷

Charakter sakramentalny łączy się z posłannictwem prorockim właściwym życiu konsekrowanemu. Posłannictwo prorockie nie polega tylko na czynnym apostołacie, ale jest zakorzenione w tożsamości i stylu życia osoby konsekrowanej. Dochodzi tu do głosu jedność konsekracji i misji, przez którą nie stanowią one odrębnych aspektów jej życia, ale się wzajemnie warunkują i wiążą.

Podstawowym wymogiem misji prorockiej jest przyjaźń z Bogiem umacniana przez dialog modlitwy otwartej na rozpoznawanie woli Bożej. Prorok pełni swoje zadanie przez odważne głoszenie woli Bożej w danej epoce, będąc gotowym na przyjęcie kontestacji i prześladowań⁴⁸ Sam winien stać się świadkiem autentycznego przyłgnięcia do Boga, „umiłowanego ponad wszystko” i okazać zaangażowanie w promocję godności drugiego człowieka. Prorocki wymiar świadectwa osób konsekrowanych ujawnia się przede wszystkim w kontemplacji, rzeczywistym ubóstwie i zachowywaniu braterskiej miłości we wspólnocie⁴⁹

Ojcowie Synodu ujmują profetyczny wymiar życia konsekrowanego w aspekcie odpowiedzi na współczesne wyzwania świata „powracającego do epoki barbarzyństwa” Przykład życia osób Bogu poświęconych „daje współczesnym ludziom większą pewność istnienia w dzisiejszym świecie wartości głoszonych przez Chrystusa”⁵⁰. Zachowywanie ślubów ma samo w sobie ogromną wartość profetyczną i apostołską. Praktyka rad ewangelicznych stanowi wyzwanie dla obecnej kultury dotkniętej kryzysem i jest zaproszeniem do odkrycia w człowieku obrazu Bożego zatartego przez grzech. Synod zwracając szczególną uwagę na profetyczny walor ubóstwa ewangelicznego podkreśla jego pozytywny charakter, nie tylko jako oskarżenia niesprawiedliwego podziału dóbr, ile raczej ukazywania niewyczerpanego bogactwa Chrystusa i hojności Bożej Opatrzności⁵¹.

Refleksja synodalna ujawniła istnienie ogromnego bogactwa charyzmatów życia konsekrowanego w Kościele. Zakonnicy i świeckie osoby konsekrowane choć stanowią tylko 0.12% liczby wierzących są jednak w Kościele koniecznie potrzebni, aby ten mógł być wyrazistym znakiem zwycięskiej łaski. Radykalny wybór Chrystusa i pragnienie głębszego doświadczania Tajemnicy Paschalnej, potwierdzone w publicznej profesji przez niektórych, winno stać się bodźcem

⁴⁷ *Instrumentum laboris* nr 57a.

⁴⁸ J. R a t z i n g e r. *Zadania proroka*. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 34.

⁴⁹ Por. Ch. C. S t o p p a. *Ludzie kontemplacji*. Tamże s. 36-37.

⁵⁰ *Orędzie* VI.

⁵¹ Por. tamże.

i pomocą w naśladowaniu Chrystusa przez wszystkich. Jan Paweł II przypomina, że „koncepcja Kościoła składającego się wyłącznie ze świeckich prowadzących życie małżeńskie oraz wykonujących swoje zawody nie odpowiada zamiarom Chrystusa, zawartym w Ewangelii”⁵².

Kościół potrzebując ewangelizatorów, nauczycieli wiary i pełniących dzieła miłosierdzia, potrzebuje także ludzi szukających, zgłębiających i świadczących o bliskości Boga i Jego obecności⁵³. Życie zakonne jest znakiem eschatologicznego Królestwa, które przyjdzie. Czasy dzisiejsze, bardziej niż kiedykolwiek, oczekują takiego znaku, będącego niekiedy znakiem sprzeciwu i prawdziwie prorocką kontestacją oraz proklamacją innego życia. Mimo powstawania licznych ruchów kościelnych życie zakonne zachowuje nieustannie swoją aktualność i żywotność i jako takie jest wspierane i kierowane przez Kościół, który je zatwierdza autorytatywnie rozpoznając działanie Ducha Świętego w czasach współczesnych. W duchu eklezjalnej komunii należy popierać wzajemne poznanie się i współpracę zakładającą poszanowanie godności każdego ochrzczonego i jego misji w Kościele oraz specyfiki życia zakonnego⁵⁴. Instytuty świeckie działające na różnych płaszczyznach życia społecznego, politycznego i gospodarczego stają się w świecie zaczynem ewangelicznym. Taka forma życia konsekrowanego jest ogromną szansą dla ruchów świeckich stanowiąc „radykalnie zaangażowany i odpowiednio zinstytucjonalizowany krąg zaczynowy”⁵⁵

Rozpatrywana na IX Zwyczajnym Zgromadzeniu Synodu Biskupów problematyka życia konsekrowanego została przygotowana przez liczne studia i konferencje poświęcone tej tematyce. Pogłębiono dotychczasowe nauczanie Kościoła na ten temat, zwłaszcza w aspekcie zakorzenienia życia konsekrowanego w rzeczywistości Kościoła i jego roli w komunii eklezjalnej. Wiele głosów poświęcono wzajemnym relacjom struktury charyzmatycznej Kościoła, do jakiej przynależy życie konsekrowane, do wymiaru hierarchicznego życia Kościoła reprezentowanego przez biskupów. Podkreślono konieczność posłuszeństwa nauczaniu *Magisterium Ecclesiae* oraz współpracy w dziedzinie pastoralnej. Ukazano też potrzebę odnowienia wierności własnemu charyzmatowi i przynależenie do miłości Kościoła, która przejawia się w miłości do pasterzy Kościoła⁵⁶. Należy jednak przyznać, że do pogłębienia myśli teologicznej na temat życia konsekrowanego bardziej przyczyniły się inicjatywy teologiczne związane

⁵² *Życie konsekrowane w Kościele* s. 40.

⁵³ J a n P a w e ł II. *Formy życia konsekrowanego w czasach współczesnych* s. 41.

⁵⁴ Por. *Instrumentum laboris* nr 80.

⁵⁵ H. Urs von B a l t h a s a r. *Ryzyko instytutów świeckich*. „Communio” (pol.) 5:1985 nr 6 s. 125.

⁵⁶ A. S o d a n o. „Czuć” z Kościołem. „L'Osservatore Romano” (pol.) 16:1995 nr 1 s. 38.

z Synodem niż sama dyskusja synodalna⁵⁷ Znaczącą rolę mają tu także katechezy Ojca Świętego podczas audiencji środowych wykorzystane w niniejszej pracy.

Teologia życia konsekrowanego obejmuje także refleksję nad istotnymi elementami każdego instytutu. Należą do nich: rozumienie i zakres realizowania rad ewangelicznych, droga dążenia do doskonałości, problematyka modlitwy oraz życia wspólnego, zagadnienie formacji, a także specyficzne formy dzieł apostołatu i miłości wypływających z charyzmatu założycieli. Przekracza to jednak ramy niniejszego artykułu i winno być przedmiotem innego opracowania.

DAS GEWEIHTE LEBEN IM LICHT DER 9. GEWÖHNLICH EN VERSAMMLUNG DER BISCHOFSSYNODE

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Artikel versucht, eine Theologie des geweihten Lebens im Lichte der 9. Bischofssynode zu skizzieren. Nachdem die Vorbereitungen zur Synode und ihr Verlauf vorgestellt wurden, wird die trinitarische Dimension des geweihten Lebens präsentiert, indem der Charakter der göttlichen Berufung, die charismatische Gabe des Heiligen Geistes und der Weg der Nachfolge Christi aufgezeigt werden. Die ekklesiale Dimension dieser Lebensform steht im wesentlichen Zusammenhang mit der allgemeinen Berufung zur Heiligkeit. Die Besprechung der institutionellen Formen des geweihten Lebens ermöglicht, die reiche Fülle der verschiedenen Berufungen in der Kirche zu erkennen, und erklärt die heute verwendete Terminologie. Die Weihe zum Ordensleben geht auf die Taufe zurück, aber auch über sie hinaus; sie soll die berufene Person zur Vollkommenheit in der Liebe führen. Das geweihte Leben wird zum Zeichen in der Welt und macht die sakramentale Natur der Kirche durch seinen prophetischen Charakter und seine Werke der Liebe deutlich. Im vorliegenden Artikel wurden die Mittwochskatechesen des Heiligen Vaters Johannes Paul II. verwendet, die die Wirklichkeit des geweihten Lebens zum Thema haben.

Übersetzt von Herbert Ulrich

⁵⁷ Por. De la Vega, jw. s. 15.